

О. Р. Капраль

Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

© Капраль О. Р., 2017

Досліджено вплив банківської системи на розвиток економіки країни. Проаналізовано макроекономічну ситуацію у банківській системі та визначено низку зовнішніх та внутрішніх загроз. Оцінено вплив банківської системи на економіку країни і доведено, що стабільність та ефективність банківської системи залежать від стану економіки країни.

Ключові слова: економіка країни, банківська система країни, макроекономічна ситуація у банківській системі.

EFFECT OF THE BANKING SYSTEM ON THE ECONOMY

© Kapral O. R., 2017

The impact of the banking system on the country's economy in the article is studied. The analysis of the macroeconomic situation in the banking system is conducted and a range of external and internal threats is identified. The effect of the banking system is evaluated and the dependence of stability and efficiency of the banking system upon the economy is proved.

The banking system of the country is an organic part of the overall economical complex and directly interacting with all areas of the economy, has a significant influence on economical processes. That occurs in the formation of an optimal environment for mobilization and free transfusion of financial resources, for the accumulation of funds for restructuring of the economy and its integration into the global economy.

The stability and the efficiency of the banking system depends on the economy. Approved reforms of the banking system and the NBU should stabilize the main elements of the economic system of the country, ensure the economic security of the real economy and remove restrictions that block the necessary of its qualitative and quantitative changes.

Key words: the economy, the banking system of the country, the macroeconomic situation in the banking system.

Актуальність теми дослідження. Банківська система країни становить органічну частину загальноекономічного комплексу і безпосередньо взаємодіє з усіма сферами економіки країни, справляє істотний вплив на економічні процеси, що проявляються в утворенні оптимального середовища для мобілізації й вільного переливання фінансових ресурсів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, її інтеграції у світовий економічний простір.

Аналіз останніх досліджень. Питання впливу банківської системи на розвиток економіки країни досліджували такі науковці, як: О. Власюк [1], О. Барановський [3], Д. Гладких [8], О. Дзюб-люк [4], О. Дубровін [9], О. Ляшенко [8], В. Міщенко [5], С. Науменкова [5], Т. Унковська [7], О. Чернюк [8], Л. Шемаєва [8], Н. Юрків [9] та ін.

Незважаючи на велику кількість досліджень у цій галузі, зазначена проблема потребує додаткового вивчення взаємозв'язку між банківською системою та національною економікою.

Постановка завдання. Мета статті – визначення взаємозв'язку між банківською системою та національною економікою.

Цілі статті. За даними НБУ, у 2014 р. Україна пережила безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської криз. Конфлікт на Сході України разом із накопиченими у попередні роки макроекономічними дисбалансами зруйнували макрофінансову стабільність держави. Дії Національного банку в цей складний період були радикальними і системними, цілком відповідали викликам важкої кризи. У 2014 р. ВВП скоротився на 6,7 %. Дефіцит зведеного бюджету України перевищив 10 % ВВП. Гривня знецінилася майже вдвічі, а інфляція зросла майже на 25 %. Дефіцит зведеного платіжного балансу сягнув 13 млрд дол. США. Золотовалютні резерви зменшилися до критично низького рівня. Банківська система втратила третину депозитів [6].

Отже, аналіз макроекономічної ситуації у банківській системі вказує на цілу низку загроз, зокрема: ескалація військового протистояння, повільне впровадження структурних реформ, розбалансування державного бюджету, зниження економічної активності, погіршення платіжного балансу, вплив депозитів та істотне скорочення обсягів кредитування.

Науковці Н. Я. Юрків, О. В. Дубровін зазначають, що взаємозв'язок банківського й реального секторів економіки реалізується через [9, с. 57]:

- обслуговування розрахунків між підприємствами і у грошовій формі, й із застосуванням документарних видів операцій та корпоративних пластикових карток;
- обслуговування розрахунків підприємств із населенням – фізичними особами (працівниками цих підприємств);
- обслуговування боргових зобов'язань підприємств;
- кваліфіковане забезпечення інтересів підприємств на фінансових ринках;
- участь банків в управлінні підприємствами (механізм володіння акціями) і процедуру банкрутства, а також участь підприємств в управлінні банками;
- надання взаємних консультаційних послуг;
- надання банками депозитарних послуг зі зберігання цінностей та цінних паперів підприємств;
- взаємодію у межах процесів фінансового інвестування і кредитування;
- фінансування інноваційно активних підприємств для впровадження та поширення інновацій;
- кредитування, страхування, лізинг, факторинг;
- короткострокові й довгострокові інвестиції у корпоративні цінні папери задля підвищення їхньої вартості в майбутньому й отримання процентних доходів.

Отже, банківська система – це сукупність багатьох окремих банків, регулює діяльність яких Національний банк України. Її особливості визначаються специфікою обслуговування діяльності й розвитку соціально-виробничого комплексу країни. Тобто від кількості банків та їхньої якісної діяльності на фінансовому ринку країни залежить ефективність розвитку всієї її економіки.

Проаналізуємо банківську систему через динаміку зміни кількості банків України (рис. 1–2).

З наведених даних видно, що після фінансової кризи 2008–2009 рр. найбільше банків діяли у 2009 р. – 184 установи, проте впродовж наступних років їх кількість поступово зменшувалася. Починаючи з 2014 р., чимало банків зіткнулися з проблемами, у багатьох з них згідно з рішенням НБУ була розпочата процедура ліквідації, тому вже на 01.01.2015 р. діяло 163 банків, що на 12 менше порівняно з 01.01.2009 р., а вже станом на 01.01.2016 р. кількість фінансових установ становила всього 117, тобто зменшилась на 58 банків за аналізований період. Причина такого скорочення – загальний спад в економіці, девальвація гривні, політична нестабільність у країні.

На особливу увагу заслуговують комерційні банки з іноземним капіталом (рис. 2).

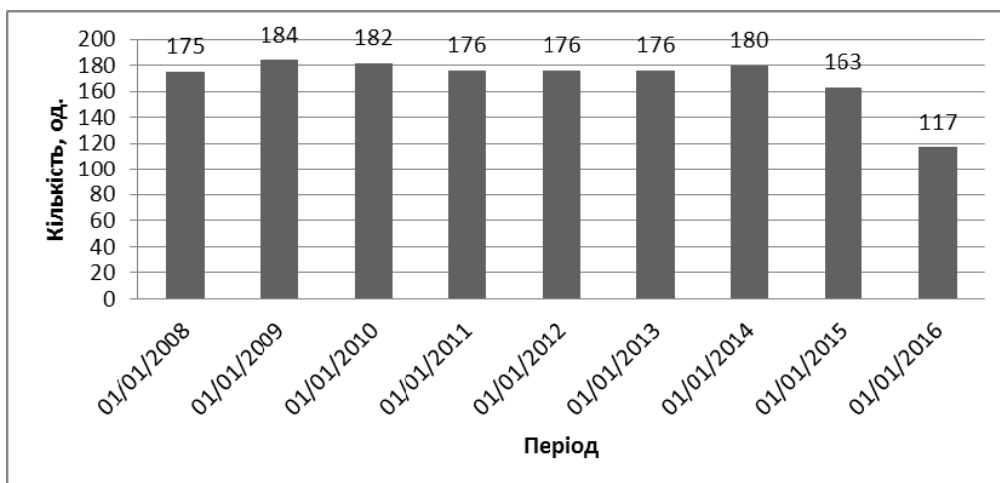

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків, що діяли у 01.01.2008 – 01.01.2016 рр., од.
Джерело: розробка автора на основі [6]

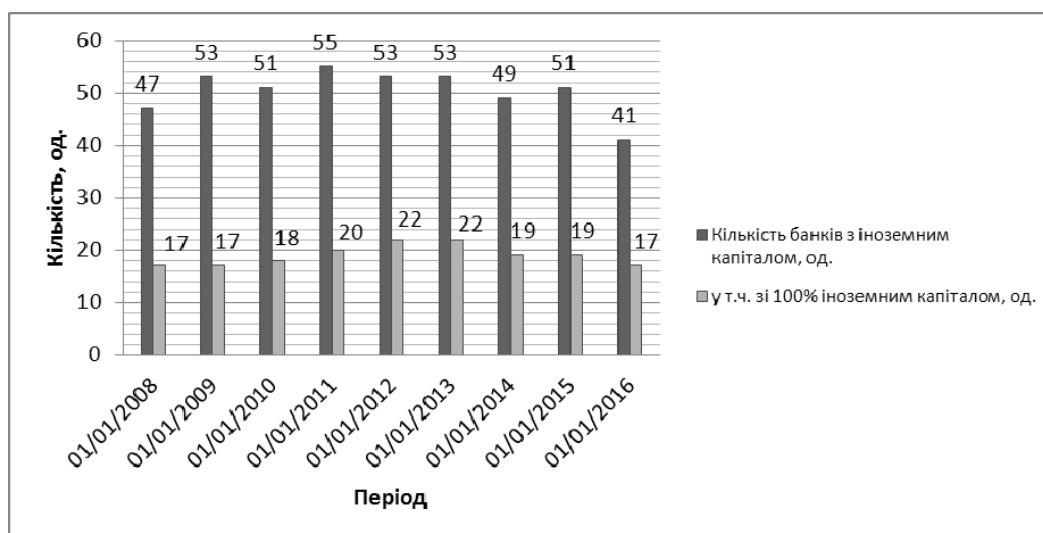

Рис. 2. Динаміка зміни кількості банків з іноземним капіталом на фінансовому ринку України у 01.01.2008–01.01.2016 рр., од.
Джерело: розробка автора на основі [6]

З даних рис. 2 видно, що 1.01.2016 р. банків з іноземним капіталом на 6 менше порівняно з кризовим періодом 1.01.2008 р. Головні причини таких змін: девальвація гривні, вихід іноземних банків з українського фінансового ринку, процеси реорганізації та реструктуризації вітчизняних комерційних банків. Потрібно відзначити, що іноземні банки виявилися стійкішими до економічної кризи порівняно з вітчизняними комерційними банками, хоча і їхнє фінансове становище значно погіршилось. Так, станом на 1.01.2011 їх найбільша кількість – 55, а на 1.01.2016 р. – менше на 14 од.

Дослідження показали, що у структурі кредитування економіки домінує частка банків з іноземним капіталом – 67 % (ураховуючи 19 % банків з російським капіталом); державні банки – 19 %; банки з приватним українським капіталом – 14 %.

Отже, рівень капіталізації вітчизняних комерційних банків, порівняно із банками з іноземним капіталом, доволі низький, а структура банківського ринку за власністю банків несприятлива для розвитку української економіки, оскільки на банківському ринку домінують банки з іноземним капіталом, серед них і банки з російським капіталом.

Своєю чергою, від ефективності функціонування банківської системи залежить формування та розподіл внутрішнього валового продукту і національного доходу, регулювання грошового обігу, кредитування та фінансування. На підтвердження цієї думки дослідимо залежності між банківською системою та ВВП (таблиця).

Оцінка впливу банківської системи на економіку країни

Показники	Показники								
	01.01. 2008	01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013	01.01. 2014	01.01. 2015	01.01. 2016
1. Обсяг ВВП:									
млн грн.	720731	948056	913345	1082569	1316600	1408889	1454931	1566728	1979458
темп росту, %	x	31,5	-3,7	18,5	21,6	7,0	3,3	7,7	26,3
2. Активи банків:									
млн грн.	599396	926086	880302	942088	1054280	1127192	1278095	1316852	1254385
темп росту, %	X	54,5	-4,9	7,0	11,9	6,9	13,4	3,0	-4,7
відношення активів до ВВП, %	83,2	97,7	96,4	87,0	80,1	80,0	87,8	84,1	63,4
3. Капітал банків:									
млн грн.	72265	123066	135802	160897	178454	178909	204976	188949	130974
темп росту, %	x	70,3	10,3	18,5	10,9	0,3	14,6	-7,8	-30,7
відношення капіталу до ВВП, %	10,0	13,0	14,9	14,9	13,6	12,7	14,1	12,1	6,6

Джерело: розробка автора на основі [2, 6]

З таблиці видно, що негативні тенденції простежуються і у банківській системі, й у економіці країни, тобто зниження рівня показників діяльності банківської системи впливає на головний показник – ВВП. Проте українська економіка загалом та банківська система зокрема протягом 2014–2015 рр. зазнавали впливу значних шоків, а саме: зовнішнього воєнно-політичного; внутрішнього структурно-економічного; а також шоків через макрорегулювання.

У післякризовий період падіння реального ВВП на 3,7 % у 2010 р. відносно 2009 р. супроводжувалось істотним зниженням темпів зростання активів банків – 4,9 % у 2010 р. стосовно 2009 р. У 2011 р. відновлення виробництва сприяло відносній стабілізації темпів росту ВВП на 18,5 % та відносному збільшенню активів банків на 7 % й капіталу банківської системи на 18,5 %, однак у 2012–2013 рр. економіка знову увійшла у фазу рецесії, а інфляція досягла “дна”. Обсяг реального ВВП у 2013 р. збільшився на 0,7 %, активи на 6,9 %, а капітал – на 0,3 %.

Загальні активи банків за 2014 р. зросли на 3,0 %, а капітал банків знизився на 7,8 %, тоді як ВВП демонстрував зростання на 7,7 %. Близько 40 % збитків у системі спричинили банки, що належать до категорії неплатоспроможних і в яких функціонують введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації.

На початок 2016 р. темп росту ВВП демонстрував його збільшення на 26,3 %, тоді як активи банківської системи зменшились на 4,7 % так само, як їх відношення до ВВП – з 84,1 % станом на

1.01.2015 р. до 63,4 % станом на 1.01.2016 р. Стосовно капіталу, банківської системи спостерігається його стрімке зниження станом на 1.01.2016 р. на 30,7 %, а його відношення до ВВП – майже вдвічі (6,6 % у 2015 р. порівняно з минулим 2014 р. – 12,1 %). Це явище експерти пояснюють тим, що протягом 2014–2015 рр. політика була спрямована на зменшення кількості банків в Україні до 130 (разом із неплатоспроможними) станом на 1.10.2015 р.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз свідчить про тісний взаємозв'язок стану банківської системи й рівня забезпечення національної економіки. Стабільність та ефективність банківської системи залежать від стану всієї економіки. Вважаємо, що реформи, затверджені регулятором банківської системи – НБУ, сприятимуть стабілізації основних елементів економічної системи країни, гарантуватимуть економічну безпеку реального сектору економіки та знімуть обмеження, що перешкоджають необхідним якісним і кількісним її змінам.

1. Власюк О. С. *Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання: монографія* / О. С. Власюк. – К.: Академія фінансового управління, 2011. – 474 с. 2. Валовий внутрішній продукт України [Електронний ресурс] / Фінансовий портал МінФін. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/> 3. Барановський О. І. *Безпека банківської сфери* / О. І. Барановський // *Вісник НБУ*. – 2014. – № 6. – С. 20–27. 4. Дзюблюк О. В. *Особливості взаємозв'язку грошово-кредитної та валютної політики в період фінансової кризи* / О. В. Дзюблюк // *Світ фінансів*. – 2012. – № 2 – С. 130–141. 5. Міщенко В. І. *Валюта і валютна політика* / В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К.: Знання, 2010. – 84 с. 6. Національний банк України [Електронний ресурс]: офіц. сайт: україн. версія. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua> – Назва з екрана. 7. Унковська Т. Є. *Як зупинити девальваційний торнадо* [Електронний ресурс] / Т. Є. Унковська // *Дзеркало тижня*. – 2014. – 12 грудня – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/macrolevel/kak-ostanovit-devalvacionnyu-tornado-.html> 8. Шемаєва Л. Г. *Завдання фінансово-економічної політики щодо відновлення економічного потенціалу контрольованих територій Донбасу: аналіт. записка* [Електронний ресурс]. / Л. Г. Шемаєва, О. М. Ляшенко, Д. М. Гладких, О. С. Чернюк. – К.: НІСД, 2015. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/donbas-80e7f.pdf> 9. Юрків Н. Я. *Взаємозв'язок стану банківської системи і забезпечення економічної безпеки реального сектору економіки* / Н. Я. Юрків, О. В. Дубровін // *Стратегічні пріоритети. Серія: Економіка*. – 2016. – № 1. – С. 56–61.

1. Vlasyuk A. *The economic security of Ukraine in terms of market transformation and crisis management: Monograph* / A. Vlasyuk – K.: Academy of Financial Management, 2011. – 474 p. 2. Valovyy domestic product of Ukraine [Electronic resource] / Financial Portal Ministry of Finance. – Access: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/> 3. Baranovsky O I Safety banking / O. Baranovsky // *Bulletin of the NBU*. – 2014. – № 6. – С. 20–27. 4. Dzyublyuk O. V. Peculiarities relationship monetary and exchange rate policy during the financial crisis / O. V. Dzyublyuk // *World Finance*. – 2012. – number 2 – P. 130–141. S. V. Naumenkova – K: Knowledge, 2010. – 84 p. 6. Natsionalnyy Bank of Ukraine [electronic resource]: official. Website: Ukraine. version. – Access: <http://www.bank.gov.ua> – screen name. 7. Unkovska TE How to stop the downward tornado [Electronic resource] / T. E. Unkovsky. // *Mirror week*. – 2014 – 12 December – Access: <http://gazeta.zn.ua/macrolevel/kak-ostanovit-devalvacionnyu-tornado-.html> 8. Shemayeva L. G. Tasks financial and economic policies to restore economic potential controlled Donbas areas: analyte. Note [Electronic resource] / L. G. Shemayeva, O. Lyashenko, D. M. Hladkyh, O. S. Chernjuk. – K., NISS, 2015. – 20 s. – Access: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/donbas-80e7f.pdf> 9. Yurkiv N. Y. Relationship status banking system economic security and the real economy / N J. Yurkiv, Dubrovin A. V // *The strategic priorities. Series: Economy*. – 2016. – № 1. – С. 56–61.